

۸۷/۱/۱۰۲۰۷
۸۷/۱/۱۱

۱۱۱۰۷

از جنبش تا نهاد؛ گذار از رادیکالیسم به واقع گرایی (بررسی مقایسه ای
حزب الله لبنان و اخوان المسلمین مصر)

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل

ارائه شده به گروه علوم سیاسی

دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

دانشگاه شهید بهشتی

توسط: سید اسلام الدین کاظمی جو

استاد راهنما: دکتر محمد رضا تاجیک

مرداد ماه ۱۳۸۷

۱۱۱۰۰۷

کتابخانه تخصصی علوم سیاسی
دانشگاه شهید بهشتی

۶ - ۱۹۰۱ / ۱۳۸۷

با تعظیم به روح پدرم

و تقدیم به مادرم ، همسرم و خانواده ام

برگ تایید پایان نامه

عنوان پایان نامه : از جنبش تا نهاد ؛ گذار از رادیکالیسم به واقع گرایی (بررسی مقایسه ای حزب

الله لبنان و اخوان المسلمین مصر)

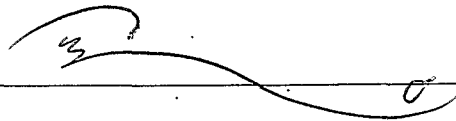
نام دانشجو : سید اسلام الدین کاظمی جو

دوره : کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل

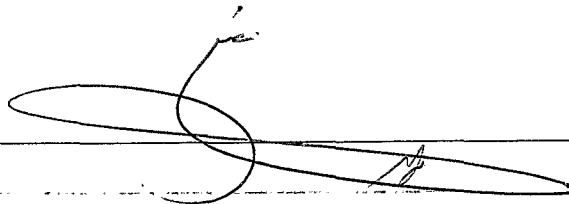
این پایان نامه در جلسه ۱۳۸۷/ ۵/۸ با نمره ۱۸ و درجه عالی مورد تایید اعضای کمیته پایان نامه

متشکل از اساتید زیر قرار گرفت :

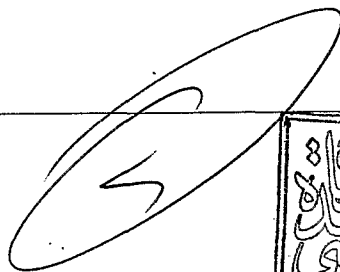
دکتر محمد رضا تاجیک

دکتر منصور میر احمدی

دکتر محمد باقر حشمت زاده

دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی

کد (۷۵۰)

اذعان

مطالب ارائه شده در این پایان نامه توسط اینجانب در دانشکده علوم اقتصادی و سیای دانشگاه شهید بهشتی در فاصله زمانی آبان ۱۳۸۶ تا مرداد ۱۳۸۷ به انجام رسیده است، به استثناء کمکهای مورد اشاره در سپاس نامه، محتوای این پایان نامه توسط خود اینجانب به رشته تحریر در آمده است. این پایان نامه یا بخشی از آن برای دریافت هیچ مدرکی به این دانشگاه یا دیگر دانشگاه ها ارائه نشده است.

سید اسلام الدین کاظمی جو

مرداد ماه ۱۳۸۷

امضاء

سپاس گذاری

از زحمات و راهنمایی های اساتید عزیز و ارجمندم آقایان دکتر تاجیک ، دکتر میر احمدی و دکتر حشمت زاده که قبول زحمت فرمودند و راهنمایی، مشاوره و داوری این پایان نامه را بر عهده گرفتند کمال سپاس گذاری را دارم

از همراهی و مساعدت خانواده عزیزم که در این مدت صبورانه جهت اتمام پایان نامه از هیچ کمکی دریغ نکردند به ویژه خواهرم مرضیه ممنون و سپاسگذارم.

از دوستان و برادران عزیزم که به نحوی از انحاء مرا در انجام این رساله یاری نمودند به خصوص از آقایان سید رسول حسینی ، عبدالله پروین ، رضا یوسفی مقدم ، محسن محمودی ، حمید خلعتی ، محسن الهی ، خالق خشنودی و داریوش نورالهی صمیمانه تشکر می نمایم

عنوان: از جنبش تا نهاد؛ گذار از رادیکالیسم به واقع گرایی (بررسی مقایسه ای حزب الله لبنان و اخوان المسلمین مصر)
دانشجو: سید اسلام الدین کاظمی جو
استاد راهنما: دکتر محمد رضا تاجیک
دوره: کارشناسی ارشد روابط بین الملل
تاریخ ارائه: مرداد ۱۳۸۷

چکیده

این پژوهش به بررسی گذار جنبش های انقلابی از "رادیکالیسم" به "واقع گرایی" می پردازد. در این نوشتار، گذار حزب الله لبنان از رادیکالیسم به واقع گرایی از منظرگاه رهیافت های ساختارگرا و در بستر تحولات سیاسی - اجتماعی در محیط های داخلی، منطقه ای و جهانی بررسی شده است. این حزب، به نهاد بدل شده و قواعد بازی در سیستم سیاسی لبنان و همچنین نظام بین الملل را پذیرفته است. حزب الله اینک به بازیگری فعال و تاثیرگذار تبدیل و لبنانیزه شده است. در مقابل اخوان المسلمین مصر قرار دارد که نتوانسته این گذار را طی کند و کماکان یک جنبش باقی مانده است.

در این پژوهش، در فصل نخست کلیات تحقیق را مطرح نموده ایم و در فصل دوم به تبیین تئوریک چرایی گذار جنبش ها از "رادیکالیسم" به "واقع گرایی" و به علاوه به بررسی موردی حزب الله پرداخته ایم. چگونگی گذار حزب الله را بر مبنای ۳ عامل: بین المللی، منطقه ای و داخلی، در همین فصل مطرح کرده ایم. در فصل سوم، حزب الله لبنان از بدو شکل گیری آن، مبانی معرفتی، ویژگی های سازمانی و فعالیت های این جنبش در خط سیر گذار رادیکالیسم به واقع گرایی مورد مذاقه قرار گرفته است. در فصل چهارم، اخوان المسلمین مصر از نحوه تشکیل، مبانی فکری، افکار و جهان بینی رهبران آن و نحوه عمل سیاسی اخوان المسلمین در مصر بررسی شده است. در پایان نیز در قالب یک نتیجه گیری، حزب الله و اخوان المسلمین با هم مقایسه شده و چشم انداز آینده نیز ترسیم شده است.

فهرست

فصل اول:

کلیات پژوهش

۱. مقدمه ۷
۲. سابقه‌ی تحقیق ۸
۳. سؤالات اصلی و فرعی پژوهش ۱۲
۴. مفروض‌ها ۱۲
۵. فرضیه‌ها ۱۳
۶. مفاهیم و متغیرهای اصلی تحقیق ۱۳
۷. روش تحقیق ۱۳
۸. سازمان دهمی تحقیق ۱۳

فصل دوم:

چرایی و چگونگی تبدیل جنبش‌ها به نهاد

- ۱ - چرایی گذار رادیکالیسم به واقع‌گرایی ۱۶
- الف - رئالیسم ساختاری معاصر ۱۶
- ب - نظریات ساختار و کارگزار ۱۹
- ۲ - چگونگی گذار از رادیکالیسم به واقع‌گرایی ۲۰
- الف - دلایل داخلی ۲۱

.....	۴۹	۹. تاریخچه
.....	۵۰	عوامل مؤثر بر شکل گیری حزب الله
.....	۵۰	الف) عوامل داخلی شکل گیری حزب الله لبنان
.....	۵۰	۱. واکنش به تجددگرایی و گرایش های لائیک
.....	۵۰	۲. نظام طایفه گری و اختلافات مذهبی
.....	۵۱	۳. رهبران و شخصیت های کارزمایی و موسسات دینی
.....	۵۱	۴. فضای سیاسی مناسب
.....	۵۴	ب) عوامل خارجی شکل گیری حزب الله لبنان
.....	۵۲	۱- پیروزی انقلاب اسلامی ایران
.....	۵۲	۲- تهاجم اسرائیل به لبنان
.....	۵۵	۱۰. مواضع فکری و سیاسی حزب الله
.....	۵۵	الف) هویت و استراتژی حزب الله
.....	۵۷	ب) اساسنامه جنبش حزب الله از بدو تاسیس
.....	۶۲	۱۱. ساختار تشکیلاتی حزب الله
.....	۶۲	الف) نهادهای سیاسی
.....	۶۵	ب) نهادهای اجتماعی
.....	۶۵	ج) نهادهای تبلیغاتی
.....	۶۶	۱۲. حزب الله: از رادیکالیسم به واقع گرایی
.....	۸۴	نتیجه گیری

فصل چهارم: اخوان المسلمین مصر؛

پدیده‌های فراسوی جنبش و موانع پیش روی در تبدیل به نهاد

.....	۸۷	۱. مقدمه
.....	۸۷	۲. تاریخچه و نحوه شکل گیری
.....	۹۱	۳. بنیانهای معرفتی اخوان المسلمین
.....	۹۵	۴. اصول و اهداف جنبش
.....	۹۷	۵. فراز و فرودهای جنبش در ادوار مختلف
.....	۹۸	۶. دوران حسن البناء

فصل اول

کلیات پژوهش

۱. طرح موضوع

اساساً سیاست را می‌توان به مثابه چهارچوبی نظام‌مند در نظر آورد، که کنش و واکنش در فضای آن تابع اصولی قاعده‌مند می‌باشد. از این روی رفتارهای بازیگران در سطوح ملی و فراملی تابعی از این فضا و ساختار است. در این ساختار است که رفتار بازیگران شکل می‌گیرد و جهت‌گیری‌های آنان مشخص می‌شود.

جنبش‌های اجتماعی و سیاسی (The social and political movements)

نیز از این قاعده مستثنی نیستند. بسیاری از این جنبش‌ها بر مبنای تمایلات و انگاره‌های رادیکال شکل می‌گیرند و بر آنند تا وضع موجود را به هر نحوی دگرگون کنند. غالب این جنبش‌ها با شعارها و اهداف تجدید نظرطلبانه روی کار می‌آیند. دامنه‌ی این اهداف بسیار فراخ است و ابعاد داخلی، منطقه‌ای و جهانی را دربرمی‌گیرد.

اما این امر مدت زیادی طول نمی‌کشد و جنبش‌های انقلابی (revolutionary

movements) به این واقعیت پی می‌برند که اهداف تجدیدنظرطلبانه و بلند پروازانه‌ی آنها محلی از اعراب نداشته و مجالی برای عملی کردن آنها وجود ندارد. در نتیجه آنها ناگزیر قواعد سطوح مختلف داخلی، منطقه‌ای و به ویژه نظام بین‌الملل را می‌پذیرند و آهسته و پیوسته فرایندگذار از رادیکالیسم به واقع‌گرایی را طی می‌کنند. همان گونه که دکتر علی شریعتی می‌گوید: «جنبش‌ها پس از چندی به نهاد بدل می‌شوند.» نهاد (institution) جنبش سازمان یافته و سامان‌مند است که قواعد بازی را پذیرفته است.

بنابراین، جنبش‌ها پس از مدتی درمی‌یابند که کنش و واکنش در فضای سیاست، تابع الزامات و قوانینی است که در صورت عدم پیروی از آن، جنبش متلاشی و منهدم می‌شود. امر سیاسی هیچ گاه در خلاء صورت نمی‌گیرد و همواره در بزرگترین و ریزترین ساحتهای حیات وجود دارد و الزامات و جبرهای فراوان و متکثری را دارا می‌باشد که پنهان و آشکار عمل می‌نمایند. این چیزی است که جنبش‌ها، در قالب حرکت‌های

اجتماعی، سیاسی و انقلابی با آن مواجه می‌شوند و به ناگزیر برای تداوم حیات بدان تن می‌دهند.

حزب الله لبنان، یکی از بارزترین این جنبش‌ها است. حزب الله اینک در حال گذار و تا حد زیادی به نهاد مبدل شده است. این گروه الزامات کنش در فضای سیاسی را پذیرفته و در قامت یک بازیگر مهم در عرصه‌ی داخلی لبنان و همچنین منطقه‌ی خاورمیانه ظهور یافته است.

حزب الله به صورت گسترده‌ای در عرصه‌ی داخلی لبنان فعال است؛ در دولت، پارلمان و حتی ارتش. این گروه در پاره‌ای از کشورها دفتر نمایندگی دارد و با بسیاری از کشورها و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی پای میز مذاکره می‌نشیند.

اما در سوی دیگر، اخوان المسلمین مصر قرار دارد که الزامات و قواعد کنش در فضای سیاسی را به دلایل خواسته و ناخواسته‌ی فراوانی نپذیرفته است. این امر سبب شده که این گروه کاملاً منزوی شده و جز اوقاتی کوتاه نامی از آن وجود ندارد. این گروه نتوانست به نهاد مبدل شود و در قامت جنبش ماند و اینک ساختاری ضعیف و شکننده پیدا نموده است. این جنبش یا به نهاد مبدل خواهد شد و یا از هم فرو می‌پاشد.

بنابراین، در این تحقیق ابتدا به کلیات پژوهش می‌پردازیم، در فصل دوم چرایی و چگونگی تبدیل جنبش به نهاد را بررسی می‌کنیم، در فصل سوم جنبش حزب الله و روند نهادینه شدن آن را مطالعه می‌کنیم، در فصل چهارم اخوان المسلمین مصر و دلایل شکل‌گیری، اصول و عدم گذار آن به واقع‌گرایی را شرح می‌دهیم و در آخر به نتیجه‌گیری بحث می‌پردازیم.

۲. سابقه‌ی تحقیق

در سال‌های اخیر، به ویژه پس از ۱۱ سپتامبر، میل وافری به پژوهش در باب جنبش‌ها و حرکت‌های اسلامی به وجود آمده است.

حجم تحقیقات و تولید متون در این باب با زمان‌های گذشته قابل مقایسه نیست. این روزها اسلام سوژه است. سوژه‌ی هر چیزی که می‌توان در نظر آورد. کتاب، روزنامه، اینترنت، سینما، تلویزیون و ... هر چند که غالب آنها در قالب شرق‌شناسی جدید می‌گنجد و جزء برنامه‌های تبلیغاتی غرب هستند. پس از فروپاشی شوروی و جهان دو قطبی، اسلام بدل به کالای مورد علاقه‌ی کارخانه‌های فکری غرب شده است. همان گونه که ادوارد سعید می‌گوید "اصطلاحاتی چون بنیادگرایی و تروریسم اسلامی حاصل کارخانه‌های فکری در مادر شهرهای لندن و واشنگتن است" (سعید، ۴۲، ۱۳۷۹). با این همه، در این میان می‌توان پاره‌ای توشته‌های علمی و دانشگاهی معتبر را نیز یافت.

در ایران نیز، در سال‌های اخیر، چه به سبب «سوژه‌ی روز بودن» و چه به علت حمایت‌های حکومتی این امر رشدی فزاینده داشته است. اما با این همه جای تحقیقات دقیق، علمی و روشمند خالی است و هنوز در این زمینه تولید متن بسیار اندک است.

در اینجا به چند نمونه از تحقیقات علمی در حوزه‌ی داخلی و خارجی می‌پردازیم.

مسعود اسداللهی در کتاب «جنبش حزب الله لبنان؛ گذشته و حال» (اسداللهی، ۱۳۸۲) ضمن بررسی اصول ایدئولوژیکی مشترک میان جنبش‌های اسلام‌گرا در دوران معاصر، به فرایند شکل‌گیری، استقرار و روند عمل‌گرا شدن جنبش حزب الله لبنان پرداخته است. به باور وی متغیرهایی وجود دارند که می‌توانند اقدام جمعی اسلامی را از نظر درجه و شدت گرایش به رادیکالیسم یا فعالیت مسالمت‌آمیز، تحت تأثیر قرار دهند. متغیرهایی که منجر به رادیکالیزه شدن یک جنبش اسلامی می‌گردد را متغیرهای تسهیل‌کننده نام می‌نهد و توجیهاات ارزشی، هنجاری، سنت و سوابق تاریخی، اقتدار سازمانی و نهادی، سکیولاریسم، سرکوب و فشار، مداخله یا تجاوز خارجی را از موارد آن برمی‌شمرد. در مقابل این متغیرها، متغیرهای کنترل‌کننده وجود دارد که به روند عمل-گرا شدن یک جنبش یاری می‌رساند. این متغیرها عبارتند از تحول نظام بین‌الملل، پایان

یافتن جنگ‌های محلی، حل منازعه‌ی اعراب و اسرائیل، اصلاحات و توسعه‌ی اقتصادی، ثبات و مشارکت سیاسی.

اسداللهی در ادامه با بررسی هر یک از متغیرها و آوردن شواهد تاریخی، تأثیرات آن‌ها را بر رادیکال یا واقع‌گرا شدن جنبش حزب الله لبنان مورد کنکاش قرار می‌دهد. او در پایان نتیجه می‌گیرد که تجربه حزب الله لبنان ثابت می‌کند که جنبش‌های اسلام‌گرا صرفاً تحت تأثیر ارزش‌های ایدئولوژیک رفتار نمی‌کنند بلکه از خصوصیات و شرایط جامعه‌ی خود هم تأثیر می‌پذیرند و به عبارتی در درک شرایط و مقتضیات زمانی و مکانی می‌توانند موفق عمل نمایند. بنابراین جنبش اسلام‌گرایی که در جامعه‌ی تکثرگرا فعالیت می‌کند هر چند که دارای مواضع رادیکال و انقلابی باشد، اما برای استمرار فعالیت خود، به تعدیل مواضع، پذیرش تکثرگرایی و رعایت قواعد بازی دموکراتیک به عنوان اصولی تازه که در چهارچوب اهداف کلان قبلی معنا می‌یابند، روی می‌آورد.

یکی از پژوهش‌های جامع در باب حزب الله را شیخ نعیم قاسم، که از سال ۱۹۹۱ قائم مقام حزب الله است، با نام «حزب الله: گزارشی از درون» (Qassem, Naim, 2005) صورت داده است.

شیخ نعیم قاسم در ابتدا به تشریح مبانی اعتقادی حزب الله می‌پردازد. و در این فصل به تفصیل قرائت حزب الله از اسلام را تفسیر می‌کند و ایدئولوژی و مرام نامه‌ی آن را توضیح می‌دهد. در فصل دوم، وی ساختار سازمانی و رویکردها و رهیافت‌های حزب الله را بررسی می‌کند. در فصل بعدی به صورت مبسوطی به تاریخ و گذشته‌ی حزب الله می‌پردازد. این بخش نه تنها تاریخ حزب الله که در واقع بخش اعظمی از تاریخ لبنان نیز هست. در فصل چهارم، نعیم قاسم مسئله‌ی فلسطین را مطرح می‌کند و به شرح دیدگاه‌های خود و حزب مطبوعش دست می‌زند. در فصول بعدی وی به تشریح فعالیت‌های حزب الله در دهه‌ی ۹۰ میلادی یعنی پس از پایان جنگ داخلی و حضور حزب الله در عرصه‌ی سیاسی و عمومی لبنان می‌پردازد. شیخ نعیم قاسم از دیالوگ مستمر و مثبت

حزب الله با طوایف و مذاهب مختلف لبنان، از فعالیت های اقتصادی (بازسازی)، شرکت حزب الله در انتخابات و به طور کلی فعالیت های سیاسی، ارتباط با کشورهای منطقه - به ویژه ایران و سوریه و سازمان های منطقه ای و بین المللی چون اتحادیه عرب، اتحادیه اروپا و سازمان ملل بحث می کند.

در مورد جنبش اخوان المسلمین یکی از نوشتارهای دقیق و جامع، «اخوان المسلمین بزرگ ترین جنبش اسلامی معاصر» اثر اسحاق موسی الحسینی است. (الحسینی، ۱۳۷۷)

وی در این کتاب بیان می کند که مهمترین اهداف اخوان المسلمین به عنوان تشکیلاتی سیاسی و دینی در این مواضع خلاصه می شود:

۱ - تأسیس حکومت اسلامی

۲ - اصلاحات اجتماعی

در ادامه نویسنده بیان می دارد که اخوان المسلمین به سبب دیدگاه های سیاسی - شان نیز مورد انتقاد قرار گرفته اند: آنها بارها گفته اند که حرکت شان سلفی است، نه فلسفی، همین امر سبب شده است که از یک سو کمتر به اعماق مسائل فکری فرو روند و از سوی دیگر پیوند خود را با روشنفکران و سیاستمداران به حداقل برسانند. وحدت دانشجویان یا سیاسیون با اخوان المسلمین غالباً سیاسی بوده است، نه دینی. همین خصوصیت سبب شده است که حرکت اخوان المسلمین، که در آغاز به نوعی ادامه حرکت کسانی چون سید جمال الدین و محمد عبده بود، پس از آن به راه دیگری بیفتد. نویسنده با بیانی انتقادی چنین نتیجه گیری می کند که؛ تعصب اخوان المسلمین به نص شریعت چنان بود که کمترین اجتهادی را بر نمی تافتند. همچنین دیدگاه شان نسبت به غرب و تمدن و تجدد و مقتضیات عصر و پاسخ آنان به مسائل جاری تا حدودی دچار آشفتگی بود. بدین سبب موفق نشدند نظریه ای روشن درباره مسائل اقتصادی و اجتماعی و علمی مطابق با دعوت خود ارائه کنند.

در فصل چهارم، اخوان المسلمین مصر از نحوه تشکیل، مبانی فکری، افکار و جهان بینی رهبران آن و نحوه عمل سیاسی اخوان المسلمین در مصر بررسی شده است. در پایان نیز در قالب یک نتیجه گیری، حزب الله و اخوان المسلمین با هم مقایسه شده و چشم انداز آینده نیز ترسیم شده است.

۱. چرایی گذار رادیکالیسم به واقع‌گرایی

برای توصیف و تبیین چرایی گذار رادیکالیسم به واقع‌گرایی از دو رهیافت «رئالیسم ساختاری معاصر» و «نظریات ساختار و کارگزار» بهره می‌بریم.

الف - رئالیسم ساختاری معاصر

کنت والتز در اصلی‌ترین نوشتار خود «نظریه سیاست بین‌الملل» (Waltz, 1979) به بازسازی رئالیسم کلاسیک می‌پردازد. والتز اصول سه‌گانه رئالیسم کلاسیک یعنی؛ دولت محوری، بقا و خودیاری (stating survival, self-help) را می‌پذیرد ولی آن را ناکافی و تقلیل‌گرا می‌داند. مطابق نظر والتز باید نظریه‌ای به وجود آورد که بتواند نوعی تبیین کل‌نگر از ساختار نظام بین‌الملل ارائه دهد. از این رو، رئالیسم ساختاری برای فهم سیاست بین‌الملل، به جای سطح تحلیل ملی از سطح تحلیل نظام بین‌الملل استفاده می‌نماید (حاجی یوسفی، ۳۰، ۱۳۸۴-۲۹).

نئو رئالیسم والتز از جهات مختلف با رئالیسم سنتی یا کلاسیک تفاوت دارد. نخست، رئالیسم اساساً نظریه‌ای استقرایی است. به عنوان مثال هانس مورگنتا سیاست بین‌الملل را با نگاه به اعمال و تعاملات دولت‌ها در این نظام تشریح می‌کند. اما والتز اهمیت توضیحات در سطح واحد را انکار نمی‌کند، ولی وی معتقد است که تأثیرات ساختار باید مورد نظر قرار گیرد. به نظر والتز، ساختار از طریق قواعد‌آمده نظام بین‌الملل یعنی آنارشی و توزیع قابلیت‌ها در بین واحدها، مانند دولت‌ها، تعریف می‌شود.

تفاوت دوم بین رئالیست‌های سنتی و نئو رئالیسم والتز در دیدگاه آن‌ها نسبت به قدرت مشهود است. از نظر رئالیست‌ها قدرت، فی‌نفسه یک هدف است. اگر چه رئالیست‌های سنتی مؤلفه‌های مختلف قدرت و مانند منابع اقتصادی و فن‌آوری، را قبول دارند، اما قدرت نظامی را بارزترین مؤلفه قدرت یک دولت می‌دانند. والتز با نظر آن‌ها مخالفت می‌کند و قدرت را به عنوان توانمندی ترکیب شده یک دولت می‌داند. دولت‌ها در این نظام به واسطه قدرت خود متمایز می‌شوند و نه عملکردشان. قدرت به یک دولت

جایگاه یا وضعیتی در نظام بین الملل می‌دهد و همین عامل رفتار دولت را شکل می‌دهد. (اسمیت، ۱۳۸۳، ۴۱۷-۴۱۹).

تفاوت سوم بین رئالیسم و نئو رئالیسم والتز در این است که هر کدام نسبت به وضعیت آنارشی به گونه متفاوتی واکنش نشان می‌دهد. از نظر رئالیست‌ها، آنارشی وضعیت نظام بین الملل است و دولت‌ها نسبت به آن بر اساس بزرگی، موقعیت، سیاست داخلی و ویژگی‌های رهبران، واکنش نشان می‌دهند. در مقابل، نئو رئالیست‌ها معتقدند آنارشی تعریف کننده نظام است. به علاوه همه دولت‌ها از لحاظ عملی واحدهای مشابهی هستند، بدین معنی که همه آن‌ها تنگناهای مشابهی را تجربه می‌کنند که از طریق آنارشی به وجود آمده است و سعی دارند تا جایگاه خود را در این نظام تقویت کنند. نئورئالیست‌ها هر نوع تفاوت در سیاست کشورها را بر اساس تفاوت آن‌ها در قدرت یا توانمندی‌ها تشریح می‌کنند (همان، ۴۱۹).

مفهوم محوری و استدلال کانونی والتز این است که هیچ گونه اقتدار مرکزی در نظام بین الملل وجود ندارد و اصل آنارشی است که ساختار نظام بین الملل را بنیان می‌نهد و این ساختار تعیین کننده اهداف و رفتار واحدهای نظام بین الملل است. ساختار به دو طریق بر دولت یا واحدهای نظام بین الملل اثر می‌گذارد: «جامعه پذیری» و «رقابت میان واحدها». از دید والتز، جامعه‌پذیری دارای دو کار ویژه است: نخست این که موجب می‌شود که اعضای یک گروه خود را با هنجارهای آن تطبیق دهند. در نتیجه جامعه‌پذیری تبدیل به ساز و کاری برای باز تولید سیستم می‌گردد و دوم این که جامعه‌پذیری موجب کاهش تنوع می‌شود، زیرا هنجارهای رفتاری ای را تأسیس می‌نماید که درون آن‌ها تفاوت‌های اعضای گروه کم رنگ می‌گردد. همان گونه که والتز بیان نموده است:

در بخش‌های اجتماعی که به شکلی انعطاف‌پذیر سازمان یافته‌اند یا بخش‌بندی شده‌اند، جامعه‌پذیری درون بخش‌ها اما رقابت میان آن‌ها اتفاق می‌افتد. جامعه‌پذیری و رقابت موجب گسترش شباهت ویژگی‌ها و رفتار می‌گردد. رقابت موجود یک نظم می‌شود

که واحدها در آن از طریق تصمیمات و کنش‌های مستقل به تنظیم مناسبات خویش می‌پردازند. جامعه‌پذیری و رقابت دو جنبه از یک فرآیند هستند که تنوع رفتارها و نتایج را کاهش می‌دهند (حاجی یوسفی، ۱۳۸۴، ۳۲-۳۱).

در این جاست که می‌توان ادعا نمود، کنت والتز به شکلی از دورکیم (Durkheim, Emile) و نظریه «انسجام ارگانیک» او متأثر شده است. همان گونه که راگی (j.G. Ruggie) نیز بیان کرده، سیستم بین‌المللی به صورت یک کل ارگانیک عمل می‌کند که در آن ساختار، هم رفتار بین‌المللی را محدود می‌سازد و هم آن را شکل می‌دهد. این سیستم ارگانیک است، زیرا اجزای آن هر چند متفاوت هستند اما مانند هم عمل می‌کنند، این شباهت نیز به نوبه خود بدین علت است که عمل آن‌ها توسط ساختار سیستم تنظیم می‌گردد (همان، ۳۲).

بنابراین، بر مبنای دیدگاه والتز نظمی ارگانیک، بدون ناظم، وجود دارد که واحدهای نظام بین‌الملل از آن تبعیت می‌کنند. پس رفتار دولت‌ها بر مبنای مدل بازی بیلارد توصیف می‌شود. اجزای ساختار بر مبنای چیر سیستماتیک آن اهداف خود را پی می‌گیرد و رفتارهای خود را جهت می‌دهند.

در نتیجه، جنبش‌ها مجبور و ناگزیر به پیروی از این ساختار هستند. الزاماتی را که ساختار تحمیل می‌کند، جنبش‌های رادیکال قابل پذیرش نمی‌دانند و سعی بر فرار از آن دارند، اما این قوانین و جبرهای پنهان و آشکار خود را بر این جنبش‌ها تحمیل می‌کنند و راه‌گریز بر آن‌ها نمی‌گذارند. در ساختار نظام بین‌الملل هر واحدی کار ویژه خود را داراست که جنبش رادیکال پس از مدتی عصیان، به کار ویژه خود عادت می‌کند و آن را می‌پذیرد، هر چند که در ظاهر تا مدت‌ها علیه آن شعار می‌دهد و موضع می‌گیرد، الزامات کنش در فضای سیاسی حرکت جنبش‌ها را مهار و آن‌ها را در مسیری خاص هدایت می‌کند.

ب - نظریات ساختار و کارگزار

در زمینه روابط و نوع تعامل ساختار و کارگزار نظریات متفاوت و متنوعی وجود دارد. در نظریه‌های جبرگرایانه و ساختارگرا، اولویت به ساختار داده می‌شود و کارگزار مخلوق آن تلقی می‌شود. پاره‌ای نظریات نیز به وجه سازنده و زاینده کارگزار عقیده دارند و سرانجام دسته سوم معتقد به ارتباط ارگانیک بین ساختار و کارگذار هستند.

در میان این دیدگاه‌ها، نگارنده برای این پژوهش رویکرد ساختارگرایی را برگزیده است. اساساً دیدگاه ساختارگرا در رابطه ساختار - کارگزار، برتری را به ساختار می‌دهد و در پی آن است که حوادث، فرآیندها و نتایج اجتماعی و سیاسی قابل مشاهده را بر حسب عملکرد ساختارهای اجتماعی و سیاسی مشاهده نشدنی، که بازیگران صرفاً حاملان آن‌ها هستند، تبیین کند. شیوه‌های ساختار گرایانه تفکر، نمونه‌هایی هستند از آن چه ونت تبیین‌هایی «از خارج» (Out sider) می‌نامد. این شیوه‌ها تا اندازه‌ای دور از کارگزاران انسانی واقعی عمل می‌کنند، و در عوض ترجیح می‌دهند که با زمینه‌ای نمودن بازیگران در ساختارهایی پردازند که گمان بر آن است که آن‌ها را محدود می‌کند و عموماً خارج از تصوراتشان قرار دارند. در ساختارگرایی، تبیین‌ها بر حسب انگیزه‌ها، اراده‌ها، راهبردها، و کنش‌های کارگزاران بنا نشده‌اند، زیرا این‌ها به عنوان محصول ساختارهایی که در نهایت تعیین کننده‌اند، نگریسته شده‌اند. در عوض، مفاهیم علیت باید برخاسته از ملاحظه‌ی تعامل پیچیده یا «تعیین کنندگی زیاد» (Over determination) ساختارها و نظام‌هایی باشد که از استقلال نسبی برخوردارند. (مارش،

۱۳۸۴، ۳۱۰-۳۰۹)

در میان رویکردهای ساختارگرا، مارکسیسم ساختارگرا اهمیت و اولویت فراوانی در مطالعات اجتماعی - فرهنگی و سیاسی دارد. از دیدگاه مارکسیست‌های ساخت‌گرا، «مرگ سوژه» به یک اولویت بی‌چون و چرا تبدیل شد. این نظریه مدعی است تجربه‌ای که ما از خالق کنش‌های خود بودن داریم، به تعبیری، غلط یا «ایدئولوژیک» است؛ آن